

A piaristák is elköltöznek régi, jó néhány emberöltő emlékét viselő székházukból. Vastag, széles falait már bontják is a Városház-terre néző egyemeletes épületek. Az igaz, hogy nem mennek messzire. Eppen csak néhány lépést tesznek előre, amikor fölépítik majd a mainál kétségtelenül pompásabb rezidenciájukat. A városház-teret fogják eloglalni, s új házuk a világias jellegű Váci-utca vonalába kerül. Amint látható tehát, a piaristák a helyet illetőleg hűek maradnak a tradícióhoz. Továbbra is itt telepsznek le, régi házuk közvetlen szomszédságában. Mint ahogy attól a pillanattól kezdve, hogy lábukat a pesti földre tették: e pont körül keringtek. Még pedig ugyancsak sok küzdelem árán. Sok társadtságba, nélkülözésbe, munkába került, amíg végre elfoglalhatták jogos helyüket abban a házban, amelyet viszont most elhagynak. Amikor a XVIII. század elején idejönnek, a mai Régi posta-, Kötő- és Galamb-utcák által határolt dunaparti telken ütik föl tanyájukat. Valóban, tanyát kell mondanunk, mert a ház, amiben laktak, sokkal közelebb állt a viskó elnevezéshez, mint a palotaszerűséghez. Néhány szobából állt, kicsi volt, s mégis, szinte mindjárt az első nap már azt csinálták benne, ami a piaristáknak a magyar kulturában országos jelentőséget ad: tanítottak. Az a nagy ház, amelyből most kilépnek, nem épült egyszerre, hanem különböző időközökben. Öt oly részből áll, amelynek keletkezési dátuma más és más. S minden egyes dátum, magának a pesti piarista-rendnek történetében egy-egy megerősítés. Sőt nem túlozunk, ha azt írjuk, hogy egész kis honfoglalás. Mert tévedés azt hinni, hogy annak idején, egy-egy épületrész emelése simán ment, s éppen csak pénzen fordult. Valósággal hadakozniok kellett, először magával a városi tanácssal, amely hosszú időn át, egész a tizennyolcadik század végéig, nem jó szemmel nézte működésüket. A városi tanácsnak ugyanis sehogy sem tetszett az, ami a piaristákat kezdettől fogva jellemzi, ami mellett a nemzeti megpróbáltatások napjaiban is kitartottak, nem tágitottak mellőle, még II. József parancsaival szemben sem. A piaristáknak ez az erényük, erejük és nagyságuk: tüzes és bátor, meg nem alkuvó magyarságuk. Emiatt kellett folyvást mérközniök — persze csak törvényes eszközökkel, törvényes keretek közt — a német elemekből összetevődött városi tanácssal, a polgársággal. Valamint egyéb hatalmasokkal, akiket meg a piaristák ellen szintén mesterkedő jezsuiták mozgattak. 1731-ben vették meg például a Városház-terre néző egyemeletes épületet, de csak 1762-ben költözhettek be, végérvényesen és ünnepiesen. Addig pör folyt miatta. Ez a ház, mint könnyen leolvasható is, stílusában elüt a többi résztől. Palotaszerű, míg a többinek már egészen puritán, klostroszerű, bár azért fölötte tágas, levegős karaktere van. Ez az egyemeletes rész ma Pest legrégebb háza, illetve már csak volt. Idősebb vagy húsz évvel, mint a már szintén majdnem kétszáz esztendő Károly-kaszárnya. A tizennyolcadik századnak egészen akuszóben készült. Klögelsberg János nevű ezredes pénzből és passziójából. Innét a ház egy temesvári bolgár marhakereskedő birtokába jut, akit Bilicsnek hívtak. Majd, míg a piaristák tényleg megvehették, előbb bizonyos Voetler báró, majd Eszterházy Ferenc gróf, tárnokmester volt a tulajdonos. Ehhez a városház-téri házhoz fogódzó kötő-utcai és eskü-téri részt még a XVIII. században, a dunaparti részt 1845-ben, a belső udvari szárnyat pedig húsz évvel később építették.

Bár tanulságos és sokszor izgalmas, de terjedelmes

Közp. nyomat. XX. cs. 23. sz.

			
Budapestre vonatkozó újságcikkek			
Oszályozás			
241.19			
Szerző:		Idő: 1731 / 1913	
Cím:		Személy:	
Forrás: <i>Új idők</i>		Helyszám:	
(Hely) <i>Órindaryant</i>	(Idő) <i>1713 VIII. 21</i>	(Köt. v. füz.)	(Oldal)
Budapesti nyomda. N. V., Közp. városháza — 1896/00			

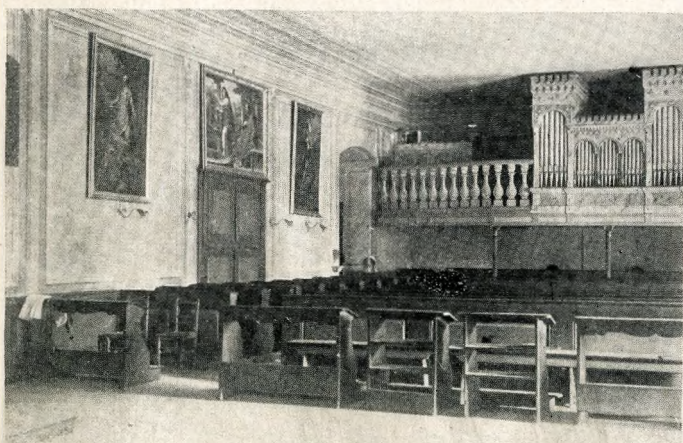
kötet volna elmondani, hogy miféle élet és munka folyt e régi pesti ház falai közt. Talán rövid, dióhéjbaszorított foglalatát adjuk ennek az életnek, ha azt mondjuk, hogy oly papok tanítottak benne, akik izig-vérig humanisták voltak és magyarok. Mint ahogy Takáts Sándor, a piaristák tudós monografusa említi: a régi Pesten; „ebben a német városban, a protestáns Rumi mondása szerint a piaristák háza volt a magyarság vára.“ Csakugyan, a tanítás nagy munkája mellett, a tudomány és irodalom egész sereg napszámosa és kiváló embere élt e kollégium falai közt, akik — Felsőbüki Nagy Pál szavaival szólva — „pislogó mécseik mellett, nélkülözve és sanjarogva munkálták a honi nyelvet és irodalmat“. Híres színelőadásaikon, a XVIII. század elején, itt kezdődnek a magyar drámai kultúra nyomai. Egyik tudós mesterük, Szablik István dr. készíti az első magyar földgömböt s bocsátja föl az intézet udvarán, 1783-ban, az első léghajót. Pesti piarista-tanárok honosítják meg 1743-ban a modern filozófiai oktatást, s helyiség hiányában ebédlőjükben hirdetik Wolf, Newton, Leibnitz tanait. Ugyancsak itt hangzik először, Benyák Bernát révén, magyar nyelven a filozófia. Innen indul ki a nemzeti hatásában korszakos Dugonics András munkássága. Itt ápolja a tudományos akadémia eszméjét a piarista Révai, Benyák és Horányi társaival, akik titkos üléseken dolgozták ki a testőr Bessenyeivel és Ányossal egyetemben, az alapszabályokat is. 1779-ben már készen álltak a hazafíui magyar társaságnak törvényei, amelyek hogy papiron maradtak, nem rajtuk mult, hanem II. József korán. Azon az időn, amelyről Benyák Bernát egy helyütt így ír: „Csillagunk szomorú; a bű a földre ver. Sírnak a magyarok, zokognak leányaik, ássák már nekik a sírvermet“.

Azokról is van egy adatunk, akik reggelenként könyvekkel léptek be a régi és távozó pesti ház kapuján. Akik e boltozatos folyosókon, a termék padjaiban töltötték ifjú éveik délelőttjeit. Akik bizonyos büszkeséggel mondhatták és mondják magukról, hogy ők „piarista-tanítványok“. Nem számítva a legrégibb névkönyveket, amelyek elvesztek, százhuszezen vannak, akik itt jártak, itt tanulták az „első latint“, rövidnadrágosan, s kijöttek, mint felnőtt ifjúk. Százhuszezer embert számláló névsor, akik közt felekezeti és társadalmi különbség nélkül találhatók egyszerű polgárok, mesteremberek és arisztokraták fiai. Ha ehhez hozzátesszük a szintén piarista vezetés alatt állott „nemzeti főelemi iskola“ negyvenezer növendékét: valóban egy egész darab Magyarország ez, amibe a piaristák tanításának gyökere nyulik. A legbeszédesebb adat, hivatásuk mellett, amit betöltöttek régi rezidenciájuk

A piaristák háza, amely lerombolás alá kerül. Építették 1705-ben
Az Uj Idők számára fényképezte Müllner János

falai közt, Budapest és az ország kulturális fejlődésében. De nemcsak a méret, a szám beszél a pesti piaristaház szelleméről. Ha a tanítványok rengeteg seregének neveit vizsgáljuk, egész csomó oly névre bukkanunk, akiknek történelmi szerepük, kitorúlhetlen nyomuk van a magyar élet könyvében, akik a tudomány, irodalom, politika, a társadalmi munka ormára jutottak. Így tekintve a piaristák házára, valóban tulzás nélkül a kiváló emberek iskolájának kell neveznünk. E nevek közül itt csupán hiányos, rövid közlést adhatunk azokról, akik a piaristák házába jártak. Ily költők, írók, tudósok: Vörösmarty, báró Jósika Miklós, Petőfi, Lenau, Katona József, Bacsányi, Verseghy, Toldy Ferenc, Madách Imre, Nagy Ignác, Szily Kálmán, Ágai Adolf, Pauler Gyula, Péterfy Jenő, Horváth Mihály, Silberstein (Otvös) Adolf, Ambrus Zoltán, Tóth Béla stb. Ide járt Széchenyi István, s oly politikusok, mint Almásy Pál, a képviselőház alelnöke 1849-ben, Deák Antal, Földváry Gábor, Pestmegye nagy alispánja, Andrássy József helytartó-tanácsos, a régi „Világ“ szerkesztője, gróf Ráday Gedeon, Majláth György országbíró, a XVIII. században Martinovics Ignác, Felsőbüki Nagy Pál, Cziráky Antal országbíró, Ráth Károly, Csávolszky Lajos, Berzeviczy Albert, Justh Gyula, Ábrányi Kornél stb. A miniszterek közül: a vértanu Csányi László, Klauzál Gábor, Bittó István, Lukács Béla, Eötvös Loránt báró, Wlassics Gyula, Khuen Héderváry Károly gróf stb. Hadvezérek, tábornokok: Simonyi óbester, Mészáros Lázár, Perczel Mór, Földváry Károly (a vörössipkások“ parancsnoka) stb. Itt tanultak Lotz Károly, Jankó János festőművészek, Haynald kalocsai érsek, Entz Géza, ponori Thewrewk Emil és Aurél, Hampel József, Pertik Ottó, Réczey, Zipernovszky, Plósz Sándor, Dollinger egyetemi tanárok, Boráros, Rottenbiller, Gerlóczy, Kammermayer, Rózsavölgyi polgármesterek és még sokan.

A piaristák házi kápolnája, amely még a XVIII. századból való

MAGYAR LÁNYOK
A LEGJOBB KÉPES HETI LAP
FIATAL LÁNYOK SZÁMÁRA